

KORTHAGEN
Opleidingen

OPDRACHTEN/VRAGEN BIJ DE HOOFDSTUKKEN VAN 'EEN LERAAR VAN KLASSE'

Aanvullende ideeën, opmerkingen of ervaringen met het gebruiken van de opdrachten en suggesties zijn welkom. Die kunnen gestuurd worden naar info@korthagen.nl. Zo kunnen we met elkaar bouwen aan een rijk reservoir met ideeën en werkvormen.

Hoofdstuk 1

Opdrachten:

1. Denk terug aan een goede docent(e) die je zelf hebt gehad, op de middelbare school of tijdens je studie. Op welk van de drie gebieden didactiek, klassenmanagement en relatie met de leerlingen was deze docent(e) het sterkst?
2. Denk terug aan een docent(e) die je zwakker vond. Op welk van de drie gebieden was deze docent(e) zwak?
3. Op welk van de drie gebieden didactiek, klassenmanagement en relatie met de leerlingen ben jij volgens jouzelf het sterkst? Op welk gebied ligt je grootste uitdaging?

Aanwijzingen voor opleiders:

- Het werkt goed om ter introductie op hoofdstuk 1 eerst aan de studenten (docenten in opleiding) te vragen om de belangrijkste bekwaamheidsgebieden van leraren in kaart te brengen. Dat kan gebeuren met behulp van de werkvorm denken, delen, uitwisselen uit paragraaf 10.5: Je geeft de studenten 2 minuten individuele denktijd (*denken*). Eventueel kun je hen vragen om daarbij te denken aan een goede docent(e) van vroeger (zie vraag 1 hierboven). De gevonden gebieden worden vervolgens 3 minuten in tweetallen besproken (*delen*). Daarna laat je enkele tweetallen klassikaal hun resultaat vertellen (*uitwisselen*) en je checkt of er nog heel andere ideeën waren. Er ontstaat zo een lijst op het bord. Eventueel kun je samen met de studenten bekijken wat de belangrijkste 'hoofdthema's' zijn.
(In het boek *De kracht van reflectie* gaan we dieper in op deze manier van werken als opleider en bespreken we het zogenaamde 'VESIt-model' voor het verbinden van praktijk en theorie in de lerarenopleiding.)
- Hierna lezen de studenten individueel hoofdstuk 1 met de opdracht om de gevonden lijst daarmee te vergelijken. Eventueel kan het resultaat daarvan ook weer in tweetallen besproken worden en plenair uitgewisseld worden.
- Belangrijk is ook dat de studenten individueel tot een voornemen komen over een gebied waarop zij hun bekwaamheid willen versterken. Dat voornemen wordt opgeschreven, eventueel tezamen met een aanpak om hiermee verder te komen.

Hoofdstuk 2

Opdrachten:

1. Waarom is het volgens jou van belang dat leerlingen leren om zelfstandig te werken?
2. Denk aan een vak of leergebied waar jij op school niet het meest warm voor liep. Wanneer raakte je toch gemotiveerd om daarvoor zelfstandig aan de slag te gaan? Bedenk meer dan één factor die dit beïnvloedde.
3. Hoe vaak denk je na over je manier van werken of je manier van het aanpakken van een probleem, zodat je daarvan kunt leren voor een volgende keer? Wat stimuleert je om daarbij stil te staan en wat werkt belemmerend om dat te doen?

Aanwijzingen voor opleiders:

- Voorafgaande aan het bestuderen van hoofdstuk 2 kun je als opleider figuur 2.1 op een scherm projecteren en/of op papier uitdelen. (De figuur kan gedownload worden op www.korthagen.nl/het-boek-een-leraar-van-klasse.) Je vraagt de studenten om te reflecteren over de vraag wat een leraar allemaal moet doen om de afwisseling tussen begeleid en zelfstandig werken goed te laten verlopen.

Je kunt hierbij eventueel de werkvorm denken, delen, uitwisselen gebruiken uit paragraaf 10.5. Een alternatief is om de studenten een woordweb te laten maken met in het midden 'afwisseling begeleid en zelfstandig werken' en daaromheen helpende/nodige acties van een leraar.

- Tijdens of na het lezen van hoofdstuk 2 kunnen de drie vragen hierboven het leerproces van de studenten ondersteunen.
- Je kunt vervolgens eventueel de studentengroep opdelen in kleinere groepjes. Elk groepje bestudeert één van de hoofdstukken 3, 4 en 5 of - bij een grotere studentengroep - bijvoorbeeld één van de hoofdstukken 3, 4, 5 en 7 t/m 11. Over dat hoofdstuk moeten zij een inspirerende en informatieve 3-minutenpresentatie voorbereiden aan de hele studentengroep, met het duidelijke doel dat die daar iets van leren voor hun eigen onderwijspraktijk.

Hoofdstuk 3

Opdrachten:

1. Als je leservaring hebt: sta stil bij een voortgangsbespreking die je recentelijk hebt geleid. Welke van de vier werkpunten uit hoofdstuk 3 heb je toegepast? Welke zou je meer willen benutten?
2. Haal uit hoofdstuk 3 twee of drie concrete suggesties/aanwijzingen die jou aanspreken in verband met je eigen manier van voortgang bespreken. Bereid voor hoe je die in de eerstvolgende voortgangsbespreking gaat toepassen en reflecteer achteraf over hoe dat ging.
3. Sta erbij stil welke aanwijzing uit hoofdstuk 3 het meest afwijkt van jouw gewoontegedrag als leraar. Wat maakt het spannend om die aanwijzing toch op te gaan volgen?

Aanwijzingen voor opleiders:

- Voorafgaande aan het bestuderen van hoofdstuk 3 kun je de studenten vragen om te brainstormen over de vraag wat een goede leraar allemaal doet in een voortgangsbespreking. Eventueel kan de werkvorm denken, delen, uitwisselen gebruikt worden uit paragraaf 10.5, of de

studenten kunnen individueel of in een groep een woordweb maken met in het midden 'voortgangsbespreking' en daaromheen helpende acties van een leraar.

- Na bestudering van hoofdstuk 3 kun je de studenten de vragen hierboven laten beantwoorden en de antwoorden kunnen eventueel in kleine groepjes uitgewisseld worden.

Hoofdstuk 4

Opdrachten:

1. Pas een ABCD-tje toe, dat wil zeggen schrijf op: (A) Welke hoofdpunten kwamen in dit hoofdstuk aan de orde? (B) Wat was daarin belangrijk voor jou? (C) Welke conclusie trek je daaruit (D) wat wil je daarmee gaan doen?
2. Kies een basisconcept of basisthema uit een schoolvak en bedenk een concrete situatie uit het dagelijks leven die je in een les als ingang zou kunnen gebruiken voor een leerproces over dat concept/thema.
3. Hoe kun je hierbij verschillende leervormen benutten, bijvoorbeeld een vorm die de doeners onder je leerlingen zal aanspreken, een vorm die inspeelt op de denkers en een vorm die een beroep doet op samenwerking tussen leerlingen?

Aanwijzingen voor opleiders:

- Bij dit hoofdstuk kun je de studenten individueel een ABCD-tje laten maken (zie vraag 1 hierboven) en hen daar in een klein groepje en/of in de hele groep over laten uitwisselen.
- Je kunt ter afwisseling in werkvormen een 'memo-parade' organiseren: iedere student schrijft naar aanleiding van hoofdstuk 4 een concreet voornemen op een 'plakbriefje' (een geel stickervelletje) en die briefjes worden opgeplakt op een bord. De studenten maken vervolgens groepen van deze voornemens: wat hoort bij wat?
- De vragen 2 en 3 hierboven kunnen leiden tot een uitwisseling in kleine groepjes. Vervolgens kun je plenair de vraag stellen: wat viel er te leren van deze activiteit, welke leeropbrengst is er die ook bij andere vakconcepten/thema's te gebruiken is? Daarover wordt dan een onderwijsleergesprek gevoerd.
Eventueel kun je de groepjes vooraf nummeren en geen onderwijsleergesprek voeren, maar door middel van een dobbelsteen of lootjes (of een 'random number generator' op je computer) bepalen welk(e) groepje(s) rapporteert/rapporteren over hetgeen geleerd is. (Je legt deze procedure vooraf uit.)
- Je kunt de studenten ook naar aanleiding van vraag 2 (en eventueel ook vraag 3) vragen om een korte introductie op een nieuw vakconcept/thema voor te doen in een gespeelde lessituatie (een rollenspel), waarbij de andere studenten de leerlingen spelen. Dit kan via loting gebeuren door één student in de hele groep (dit is de werkvorm 'genummerde hoofden') of het kan in drietallen gedaan worden (waarbij elk van de drie studenten een keer aan bod komt in de rol van leraar).

Hoofdstuk 5

Opdrachten:

1. Kies een alinea uit hoofdstuk 5 die jij het belangrijkste vindt en ga na hoe je die alinea kunt benutten voor je eerstvolgende onderwijsactiviteit.
2. Noem twee belangrijke verschillen tussen een afspraak en een opdracht.

3. Noem twee aandachtspunten voor de fase 'Afspraken maken' die essentieel zijn voor een goed verloop van de volgende fase 'Voortgangsbespreking'.

Aanwijzingen voor opleiders:

- Zoals bij alle hoofdstukken het geval is, kun je met je studenten een activiteit doen ter voorbereiding op het hoofdstuk en/of een activiteit die plaatsvindt na lezing van het hoofdstuk, bijvoorbeeld om de inhoud het hoofdstuk nog meer tot leven te brengen of te vertalen naar de eigen praktijk van de studenten.
- Vooraf kun je de studenten bijvoorbeeld laten nadenken over de vraag wat volgens hen belangrijk is in de fase 'afspraken maken'. Daarover kunnen ze in kleine groepjes en/of in de hele groep uitwisselen. Zo ontstaat een lijstje van punten. Bij het lezen van het hoofdstuk kunnen de studenten vervolgens zoeken naar overeenkomsten en verschillen tussen het lijstje en de tekst in het boek.
- Na lezing van het hoofdstuk kunnen werkvormen gebruikt worden die we al noemden bij de vorige hoofdstukken, zoals denken-delen-uitwisselen, een woordweb, een memo-parade of korte inspirerende presentaties.
- Spannender wordt het om een concrete casus te schetsen, bijvoorbeeld het einde van een les, en de studenten vragen om zich (individueel of in tweetallen) tien minuten voor te bereiden op een rollenspel waarin ze in de rol van leraar de fase 'afspraken maken' *doen*. De andere studenten spelen de leerlingen. Deze activiteit kan ook plaatsvinden in kleine groepjes, waardoor meerdere studenten aan bod komen.

Een tip: Als je aan studenten vraagt om een rollenspel te doen, benadruk dan dat het een beetje levensecht en niet te overdreven moet zijn. Dus vraag hen om er geen cabaret van te maken of extreme situaties neer te zetten. Leg hen ook uit dat het voor degene die de leraar speelt, spannend is en dat die de kans moet krijgen op een succeservaring.

Je kunt de student die de rol van de leraar speelt na een eerste ronde van het rollenspel een concrete tip/handelingaanwijzing geven die de student vervolgens in een tweede ronde toepast. Alle studenten moeten weten dat het dan belangrijk is om de student ook een redelijke kans op een succeservaring te geven.

- Spannender voor jezelf wordt het als je rond de thema's Voortgangsbespreking, Aansluiten en Afspraken maken (VAA) aan de studenten vraagt om te reflecteren over hoe jij deze fasen vormgeeft in je eigen opleidingsonderwijs. Dit kun je toespitsen op één van de drie fasen van VAA of op de hele cyclus.

Belangrijke vragen zijn:

- Wat is sterk in wat jij als opleider deed en wat zou je daarvan als leraar zelf ook willen toepassen?
- Wat kan misschien beter?

Dit kan vervolgens in de hele groep besproken worden. Het werkt vaak verrassend goed als je als opleider ook verwoordt wat je overwegingen waren voor bepaalde keuzes en wat je in een bepaalde fase soms lastig vindt. De betrokkenheid van de groep met jou als opleider wordt sterker en studenten gaan in volgende opleidingsbijeenkomsten meer opmerken in jouw handelen als opleider. In het boek *De kracht van reflectie* gaan we dieper in op deze manier van werken als opleider en bespreken we het zogenaamde 'VELG-model' voor 'explicit modelling'.

Hoofdstuk 6

Opdrachten:

1. Kun je een lesopzet bedenken waarin elk van de vier richtlijnen die in hoofdstuk 6 genoemd worden, verwerkt zijn?
2. Welk van de vier richtlijnen pas je volgens jezelf als vanzelfsprekend toe en welke vragen meer aandacht?
3. Hoe kun je reflectie bevorderen in de fase 'Afspraken maken'?

Aanwijzingen voor opleiders:

Ook voor dit hoofdstuk geldt dat studenten over de thematiek van het hoofdstuk kunnen nadenken voordat ze het hoofdstuk gaan lezen. Je kunt als opleider bijvoorbeeld de volgende vraag stellen: 'Nu we de VAA-cyclus kennen, is een interessante vraag welke didactische principes van belang zijn in alle drie de fases. Welke didactische richtlijnen zou je kunnen bedenken om de leerlingen in elke fase tot zelfstandigheid te stimuleren?'

Net als bij de vorige hoofdstukken zijn er verschillende werkvormen denkbaar om hierop door te gaan. Bij het lezen van het hoofdstuk kan de student vervolgens een vergelijking maken tussen hetgeen in de bijeenkomst naar voren kwam en de vier richtlijnen.

Na lezing van het hoofdstuk kunnen de drie vragen hierboven gebruikt worden als ingang voor een gesprek in kleine groepen en/of de hele groep.

Hoofdstuk 7

Opdrachten:

1. Vat de essentie van dit hoofdstuk in drie zinnen samen.
2. Noteer drie dingen uit dit hoofdstuk die je vaker bewust zou kunnen gebruiken in lessen of in de begeleiding van leerlingen.
3. Wat uit dit hoofdstuk zou je meer/vaker kunnen gebruiken in je eigen leren/studeren?

Aanwijzingen voor opleiders:

Als je als opleider aan de slag gaat met studenten rond dit hoofdstuk, dan zal dat snel leiden tot reflectie over reflecteren. Dat heet 'meta-reflectie'. Het kan leuk zijn (maar het is voor sommige studenten ook moeilijk) om het meta-niveau af en toe expliciet te maken en bijvoorbeeld bewust bepaalde richtlijnen uit het hoofdstuk toe te passen in het hier-en-nu van een bijeenkomst met de studenten. Je kunt bijvoorbeeld aandacht besteden aan de motieven van de studenten voor het kiezen van hun opleiding of aan hun persoonlijke kwaliteiten. Vervolgens kun je met hen stilstaan bij de vraag wat het belang is van het reflecteren over zulke zaken en wat dat betekent voor het onderwijs op school.

Opnieuw geldt dat hiervoor verschillende van de bovengenoemde werkvormen gebruikt kunnen worden, ook in combinatie met elkaar. In het boek *De kracht van reflectie* (van Korthagen & Nuijten) staan verschillende werkvormen en instrumenten voor het bevorderen van reflectie bij studenten. Verscheidene daarvan kunnen gedownload worden op www.korthagen.nl/het-boek-de-kracht-van-reflectie.

Een tip: Bedenk dat je de genoemde werkvormen niet altijd zelf hoeft uit te voeren, maar dat je ook aan de studenten kunt vragen om dit te doen, waarna ze feedback krijgen van hun medestudenten en van jou als opleider. Er wordt dan op meerdere niveaus tegelijkertijd geleerd.

Hoofdstuk 8

Opdrachten:

1. Reflecteer op je eigen lessen. Streef je daarin dubbele doelen na? Heb je dat ook duidelijk gemaakt aan de leerlingen? Welke nieuwe ideeën en voornemens levert dit hoofdstuk op?
2. Herken je dat er in jouw eigen opleiding tot leraar expliciet aandacht is besteed aan 'dubbele doelen'? Zo ja, was dat nuttig? Zo niet, hoe had dat volgens jou beter gekund?
3. In paragraaf 8.4 wordt besproken dat zowel bij leerlingen als bij docenten de neiging bestaat om slechts op één kant van de 'dubbele doelen' te letten. Waardoor ontstaat die neiging volgens jou?

Aanwijzingen voor opleiders:

De bovenstaande drie vragen zijn geschikte ingangen voor een groepsbijeenkomst, waarbij eerder genoemde werkvormen gebruikt kunnen worden, met name denken - delen - uitwisselen of 'inspirerende mini-presentaties'. In het laatste geval vraag je bijvoorbeeld aan de studenten om in kleine groepen een 2-minutenpresentatie voor de groep voor te bereiden over 'dubbele doelen'. Je verdeelt de studentengroep bijvoorbeeld in vier (of meer) subgroepen. Het eerste groepje geeft een korte samenvattende presentatie over het hoofdstuk, de andere groepjes geven een presentatie over één van de drie vragen hierboven.

Na afloop van de presentaties kun je eventueel stilstaan bij de vraag wat een presentatie leerzaam of boeiend maakt en wat dat betekent voor het lesgeven op school. Je expliciteert daarbij dat je zelf dus ook een dubbel doel had met de bijeenkomst. Als je het thema 'boeiend presenteren' verder wilt uitdiepen, kun je de studenten één of twee fragmenten uit de meest populaire TED-talks laten zien en samen met hen een lijstje maken van wat zulke presentaties sterk maakt. Op het internet zijn verschillende van zulke lijstjes te vinden, bijvoorbeeld van Carmine Gallo, die een boek schreef getiteld *Talk like Ted* (vertaald als *Spreek als Ted*).

Hoofdstuk 9

Opdrachten:

1. Kies een belangrijk concept of thema uit een schoolvak en bedenk drie verschillende manieren om dit concept/thema in de klas te introduceren. Kun je ook een combinatie van manieren gebruiken?
2. Ga uit van een concrete les die je gaat geven en bedenk twee manieren waarop je in die les de creativiteit van de leerlingen kunt stimuleren. Kijk eventueel in paragraaf 9.4 om op ideeën te komen.
3. Zoek bij een concept of thema waarover je les gaat geven een leerzaam filmpje op YouTube en bedenk of je dit filmpje in de klas gaat gebruiken of het bekijken ervan als huiswerk wilt afspreken.

Aanwijzingen voor opleiders:

Bij het werken met het boek *Een leraar van klasse* is het van belang de werkvormen af te wisselen, anders wordt het opleidingsonderwijs al gauw voorspelbaar en saai. Je kunt hiervoor ook de creativiteit van studenten benutten, overeenkomstig hetgeen beschreven wordt in paragraaf 9.4. Zo kun je bijvoorbeeld aan de studenten vragen om een toetsvraag over dit hoofdstuk te bedenken waarvan zij vinden dat die redelijkerwijze te beantwoorden moet zijn voor een medestudent. Vervolgens kun je hen vragen die die toetsvragen in twee- of drietallen uit te wisselen en te beantwoorden.

Je kunt de studenten ook op een hele andere manier creatief maken, bijvoorbeeld door hen te vragen in kleine groepjes een leuke werkvorm te bedenken om met dit hoofdstuk aan de slag te gaan. De groepjes mogen hun idee vervolgens heel kort noemen en hun keuze didactisch onderbouwen, waarna jij als opleider (of de groep) er één uitkiest om daadwerkelijk uit te voeren. Eventueel kun je andere ideeën honoreren door die toe te passen bij volgende hoofdstukken.

Hoofdstuk 10

Opdrachten:

1. Wat maakt het in groepjes werken van leerlingen nuttig (vanuit jouw standpunt als leraar gezien) en wat maakt het aantrekkelijk voor henzelf?
2. Wat maakt het in groepjes werken van leerlingen lastig voor jou en wat maakt het lastig voor hen?
3. Probeer in de vorige drie lessen die je gaf - of in de komende drie lessen - globaal vast te stellen hoeveel procent van de tijd je met de groep als geheel werkt(e) en hoeveel procent van de tijd je individuele aandacht gaf/geeft. Ben je tevreden over de verhouding? Wat was je afweging?

Aanwijzingen voor opleiders:

De bovenstaande vragen zijn geschikte ingangen voor een groepsbijeenkomst, met name als één van de eerder genoemde werkvormen benut wordt. Dat kan voorafgaande aan het lezen van het hoofdstuk gebeuren of daarna.

Rond de thema's die de studenten lastig vinden, kunnen vervolgens rollenspelen gedaan worden, waarbij je als opleider aanwijzingen geeft/suggesties doet voor het optimaal gebruiken van de groep. In plaats van met rollenspelen kan er ook gewerkt worden met mini-lesjes die studenten aan elkaar geven (bijvoorbeeld lesjes van 15 minuten). Daarbij kan hun opdracht gegeven worden om vooraf goed na te denken over de verhouding tussen de I en de G.

Hoofdstuk 11

Opdrachten:

1. Bereid een les voor waarin je aandacht geeft aan alle vakjes van het VAARDIG-schema. Vul de vakjes van het schema in met korte samenvattingen van je activiteiten. Je kunt desgewenst een invulschema downloaden op www.korthagen.nl/het-boek-een-leraar-van-klasse.

2. Spreek met een collega (of medestudent) af dat je een les van elkaar observeert met behulp van het invulschema behorende bij het VAARDIG-model. Reflecteer daar na afloop van zo'n les samen over. Wat was sterk, wat kan beter?
3. Kies één of twee van de vakjes die je het lastigst vindt en verzamel uit het boek *Een leraar van klasse* of van collega's ideeën die je bij die vakjes kunt gebruiken.

Aanwijzing voor opleiders:

Hoofdstuk 11 brengt alle voorgaande hoofdstukken bij elkaar in een overzichtelijk schema, het VAARDIG-model. Een mogelijkheid is om met een groep studenten een wedstrijd te houden. Je schetst vrij globaal een lesopzet (eventueel laat je de te behandelen stof open, zodat studenten nog kunnen kiezen voor verschillende vakinhouden). Vervolgens prik je 'bij toeval' (bijvoorbeeld met briefjes uit een doos) een willekeurig vakje uit het VAARDIG-schema en daagt de studenten uit dat vakje zo in te vullen dat concreet wordt wat zij in de les zouden doen om dat vakje gevuld te krijgen. Bij een niet al te grote groep kun je alle studenten vragen om hun idee kort te vertellen, waarna je iedereen laat stemmen over wat ze het mooiste idee vonden. Bij een grote groep kun je subgroepen maken waarin uitgewisseld en gestemd wordt. De mooiste ideeën kunnen daarna plenair gedeeld worden.

Deze procedure kun je enkele keren herhalen met andere vakjes van het VAARDIG-schema. Je kunt misschien een prijs uitloven voor wie de meeste stemmen krijgt.

Hoofdstuk 12

Opgaven:

1. Denk terug aan een leraar of lerares van vroeger die de klas goed kon managen: er was orde en je leerde er veel. Wat deed die leraar/lerares concreet waardoor het zo goed liep in zijn of haar lessen?
2. Hoe zou het komen dat beginnende leraren het klassenmanagement meestal het lastigst vinden van het beroep?
3. Bedenk vier dingen die je als leraar kunt doen als het in een aanvankelijk rustige klas steeds onrustiger wordt. Welke van die vier acties veroorzaakt zelf ook weer de meeste onrust?

Aanwijzing voor opleiders:

De drie bovenstaande vragen kunnen uitstekend gebruikt worden voor een verdiepend onderwijsleergesprek met een groep studenten. Zo'n gesprek kan ook voorafgaande aan het lezen van hoofdstuk 12 plaatsvinden, als 'warming-up'. Dit heeft het voordeel dat de reflectie en motivatie van de studenten meer gestimuleerd wordt en dat vervolgens aan hen gevraagd kan worden om te zoeken naar overeenkomsten en verschillen tussen het hoofdstuk en het gevoerde onderwijsleergesprek.

Hoofdstuk 13

Opdrachten:

1. Welke twee aandachtspunten uit dit hoofdstuk spreken je het meest aan om daadwerkelijk (meer) te gaan benutten?
2. Benoem twee rode draden die volgens jou door dit hoofdstuk heenlopen.
3. Wat is jouw sterkste punt als het gaat om het voorbereiden en geven van een boeiende les? Gebruik bij deze reflectie de aandachtspunten uit het hoofdstuk als 'spiegel': welke pas je al toe?

Aanwijzing voor opleiders:

Bij dit hoofdstuk kun je de studenten vragen om een les voor te bereiden waarin zo veel mogelijk punten verwerkt zijn die in het hoofdstuk aan de orde komen. Daag hen uit om zo concreet mogelijk te zijn (bijvoorbeeld: Wat schrijf je precies op het bord? Wat wil je precies doen om het contact met de leerlingen te versterken? Enzovoorts). Vraag hen om de aandachtspunten die ze gebruiken op de juiste plek bij de lesvoorbereiding te schrijven, bijvoorbeeld in een andere kleur of in een ander lettertype.

Hoofdstuk 14

Opdrachten:

1. Noem drie gewoonten die je jouw leerlingen aanleert of wilt aanleren om tot een ordelijke werksfeer te komen.
2. Hoe betrek je de leerlingen bij dit onderwerp?
3. Bekijk de video over 'classroom management strategies' op <https://www.youtube.com/watch?v=I9Jk74XO98M>

Aanwijzing voor opleiders:

Dit onderwerp leent zich goed voor een groepsbijeenkomst die volgt op het beantwoorden van de drie bovenstaande vragen (die bijvoorbeeld voorafgaande aan het groepsgesprek aan de studenten gegeven kunnen worden, als huiswerk of als start van de bijeenkomst). In de bijeenkomst worden de ingebrachte ideeën verzameld en in samenspraak met de studenten geordend in categorieën (bijvoorbeeld op een whiteboard). Bij deze activiteit kan ook een student (of twee studenten samen) de leiding nemen. Om de transfer naar de praktijk te versterken is het goed om de studenten te vragen hun denkbeelden zo concreet mogelijk te maken. Nog uitdagender (en transferbevorderend) is het om te kiezen voor rollenspelen waarin telkens één student zijn of haar idee uitvoert in een 'klas' (gespeeld door de medestudenten). In de feedback aan de student kan steeds benadrukt worden welk element sterk is voor het bevorderen of handhaven van goed gewoontegedrag. Ook daarvan kan een lijstje gemaakt worden waar alle studenten hun voordeel mee kunnen doen.

Hoofdstuk 15

Opdrachten:

1. Lees voorbeeld 21 en bepaal hoe jij zou willen reageren op wat de leerlingen in het voorbeeld zeggen. Wat verwacht je dat er vervolgens zal gebeuren?
2. Kijk naar de subkopjes in paragraaf 15.2. Welke daarvan herken je in je eigen gedrag?
3. Zet elk van deze subkopjes om in een advies dat je aan jezelf geeft en beschrijf een 'good practice' waarin je één of meer van deze adviezen hebt toegepast.

Aanwijzing voor opleiders:

Opdracht 1 die hierboven staat leent zich goed voor een rollenspel.

Opdracht 2 en 3 lenen zich goed voor een uitwisseling van studenten in subgroepen, gevolgd door een inventarisatie van de geformuleerde 'adviezen' in de hele groep.

Hiermee kan eventueel nog geoefend worden in rollenspelen. Beschrijf als opleider (of student) een paar keer een concrete situatie en laat telkens één student in de leraarsrol handelen overeenkomstig één van de adviezen, waarbij de andere studenten leerlingen spelen. In samenspraak met de studenten kunnen de adviezen eventueel geherformuleerd of aangescherpt worden.

Hoofdstuk 16

Opdrachten:

1. Vorm een tweetal met iemand anders. Zeg om de beurt op drie verschillende manieren 'Niels, wil je je mond houden' en bespreek samen wat de voor- en nadelen van deze drie manieren zijn.
2. Men zegt wel eens dat het voor leraren belangrijk is het verschil te kennen tussen *macht* (door druk of dreiging bereiken wat je wilt) en *kracht* (jouw innerlijke autoriteit laten ervaren). Leg het verschil uit aan de hand van voorbeelden, van jezelf of van docenten die je hebt meegemaakt.
3. Er is soms verwarring bij beginnende leraren tussen 'aardig zijn' en 'gedecideerd (duidelijk) zijn'. Leg aan de hand van een voorbeeld uit hoe je als leraar én aardig en gedecideerd kunt zijn.

Aanwijzing voor opleiders:

Dit hoofdstuk leent zich goed voor het in rollenspelen oefenen met leraarsgedrag gericht op het herstellen van de orde. Laat telkens één student oefenen met één van de vier situaties beschreven in paragraaf 16.3. Verschillende studenten kunnen oefenen met dezelfde situaties. Denk aan de tip op p. 4 hierboven.

De situatie kan vooraf bekend zijn aan de student, maar je kunt ook rolinstructie geven aan een student die een leerling speelt en die rolinstructie nog even geheim houden voor de student die de leraarsrol krijgt. (Die student moet dan bijvoorbeeld even de zaal uit.)

Formuleer samen met de studenten richtlijnen voor het herstellen van de orde die hier-en-nu ontdekt worden en verbindt die eventueel met de paragrafen uit hoofdstuk 16. Neem daarin ook richtlijnen mee voor het non-verbale gedrag (positie in de klas, lichaamshouding, gezichtsuitdrukking, armbewegingen, en dergelijke).

Hoofdstuk 17

Opdrachten:

1. Welke van de in hoofdstuk 17 genoemde maatregelen heb je al eens toegepast? Hoe ging dat?
2. Noem drie dingen uit dit hoofdstuk die iets toevoegen aan je gedragsrepertoire of je inzicht in het omgaan met ordeproblemen.
3. Bekijk de video van René Kneyber over orde houden tijdens wisselmomenten op <https://www.youtube.com/watch?v=cJsivRURN1U> en schrijf een voornemen op.

Aanwijzing voor opleiders:

Ook dit hoofdstuk leent zich goed voor het (in rollenspelen) oefenen met de verschillende ordemaatregelen uit hoofdstuk 17. Je kunt daarvoor situaties kiezen die in dit hoofdstuk genoemd worden. Zorg dat de studenten die de leraarsrol spelen voldoende positieve feedback krijgen. Besteed ook aandacht aan de non-verbale kant van het handelen van deze student-leraren. Je kunt de studenten ook vragen om het leraarsgedrag te scoren in een afbeelding van de Roos van Leary (te downloaden op www.korthagen.nl/het-boek-een-leraar-van-klasse). Uiteraard geef je dan wat achtergrondinformatie over het Model voor Interpersoonlijk Leraarsgedrag. (Zie het boek *Een leraar van klasse*, de Verantwoording van deel II.)

Hoofdstuk 18

Opdrachten:

1. Haal uit dit hoofdstuk drie dingen die je belangrijk vindt om te gebruiken in jouw lessen.
2. Kies een recente strafmaatregel die je in de klas hebt toegepast of bedenk een hele concrete situatie en een strafmaatregel die je in die situatie zou willen toepassen en zie heel concreet voor je hoe je dat deed/doet. Vergelijk de uitvoering van jouw maatregel met de checklist die ontstaat als je de kopjes van paragraaf 18.3 ernaast legt.
3. Bekijk de video van wiskundeleraar René Kneyber over orde houden op <https://www.youtube.com/watch?v=88dLi9K81-c>. Wat spreekt je hierin wel/niet aan?

Aanwijzing voor opleiders:

Ook dit hoofdstuk leent zich goed voor het (in rollenspelen) oefenen met de verschillende strafmaatregelen. Je kunt daarvoor samen met de studenten situaties kiezen, bijvoorbeeld situaties die ze echt hebben meegemaakt (als leraar of als leerling). Oefen ook het voeren van een gesprek met een leerling na schooltijd, in een rollenspel van een tweetal, zittend voor de hele groep, of in subgroepen van drie (één leraar, één leerling en één observator). Geef de studenten eerst tijd om zich in te leven in een concrete situatie die je als opleider schetst. Je kunt de studenten die de leraar spelen bijvoorbeeld vertellen dat de leerling erg onrustig/lastig was tijdens de les (en dat dit vaker het geval was), en de studenten die de leerling spelen, meegeven dat ze de lessen van de leraar saai vinden. Maar benadruk ook dat ze hun rol niet moeten overdrijven.

Leg de nadruk op sterke momenten en sterk gedrag van de student die de leraar speelde. Formuleer op basis van het rollenspel samen met de studenten concrete handelingsaanwijzingen (do's en don'ts).

Hoofdstuk 19

Opdrachten:

1. Denk terug aan een eigen docent(e) van vroeger die een goede relatie had met de klas. Wat deed deze docent(e) anders (of meer) dan andere docenten? Welke persoonlijke kwaliteiten waren kenmerkend voor deze docent(e)?
2. Denk terug aan een docent(e) van vroeger van wie je veel van hebt meegenomen voor jouw persoonlijke ontwikkeling. Wat deed deze docent(e) anders (of meer) dan andere docenten? Welke persoonlijke kwaliteiten waren kenmerkend voor deze docent(e)?
3. Wat lijkt jou leuk en wat vind je lastig aan het ondersteunen van de persoonlijke ontwikkeling van leerlingen?

Aanwijzing voor opleiders:

Het kan goed zijn om ter voorbereiding op de hoofdstukken 20 t/m 24 met de studentengroep te brainstormen over thema's die hen daarbij belangrijk lijken of vragen die bij hen opkomen. De titels van de hoofdstukken kunnen op een scherm getoond worden of op een hand-out gezet worden. Iedere student schrijft individueel onderwerpen op, waarna een uitwisseling plaatsvindt. Nadat de verschillende hoofdstukken gelezen zijn, kan teruggesproken worden op de eerder gemaakte lijst van onderwerpen/vragen: wat is hierover duidelijk geworden? Welke vragen resteren nog?

Hoofdstuk 20

Opdrachten:

1. a. Denk aan een leerling met wie je een goed contact hebt. Schrijf één of meer kernkwaliteiten op van deze leerling. Weet deze leerling dat je deze kwaliteiten bij hem/haar ziet?
b. Denk aan een leerling met wie je minder goed contact ervaart. Schrijf één of meer kernkwaliteiten op van deze leerling. Weet deze leerling dat je deze kwaliteiten bij hem/haar ziet?
2. Denk aan een leerling wiens gedrag je soms lastig vindt. Schrijf een jij-boodschap en een ik-boodschap op die hierop betrekking hebben en die je tegen de leerling zou kunnen zeggen. Wat is het belangrijkste verschil dat de leerling zal ervaren tussen de jij-boodschap en de ik-boodschap?
(Als je momenteel geen lessen geeft, kun je deze vragen ook beantwoorden terwijl je denkt aan iemand uit je privéleven of opleiding wiens gedrag je lastig vindt.)
3. Bekijk de video op van René Kneyber over orde houden en een band opbouwen op <https://www.youtube.com/watch?v=B-CxbKd3DSI>. Formuleer je eigen conclusie(s).

Aanwijzing voor opleiders:

De vaardigheden die van belang zijn voor contact maken en contact onderhouden (bijvoorbeeld actief luisteren, ik-boodschappen geven, waardering uitspreken, kernkwaliteiten benoemen) kunnen in de studentengroep geoefend worden (in de hele groep of in subgroepen). We geven een voorbeeld dat betrekking heeft op de vaardigheid 'empathie'.

De definitie van empathie van Egan, uit zijn boek *The skilled helper* (1998), kan kort samengevat worden en op een scherm getoond worden:

Empathie:

1. Je kruipt in de huid van de ander en kijkt vanuit diens perspectief.
2. Je communiceert je begrip op zo'n manier dat:
 - a. je het gevoel van de ander formuleert (er moet dus een *gevoelswoord* in de reactie zitten);
 - b. je ook aangeeft waardoor die gevoelens worden/werden opgeroepen in de ander (de ervaring, de omstandigheden, ...);
 - c. je reactie kort is (gericht op de kern van de boodschap).

Eén student vertelt in een paar zinnen over iets dat hem/haar bezighoudt of geraakt heeft. De anderen schrijven letterlijk een empathische reactie op papier. Daarna geven om beurten enkele medestudenten hun empathische reactie aan de inbrenger. De inbrenger mag ofwel zeggen 'ja dat klopt' of 'nee dat klopt niet' of 'het klopt niet helemaal', zonder verdere toelichting. Het is veelal confronterend dat het veel moeilijker is dan je denkt om je goed in te leven in een ander.

Besteed als opleider ook aandacht aan de vraag of de reactie voldoet aan de drie eisen a t/m c, want ook dat is lastiger dan het lijkt. Dit kun je benoemen en daarbij begrip en acceptatie uitstralen voor het feit dat de studenten dit niet zomaar ineens kunnen.

Het is leerzaam om deze oefening een paar keer te herhalen, steeds met een nieuwe inbrenger. Een niet onbelangrijk bijeffect is dat de verbondenheid in de groep toeneemt door deze oefening.

Hoofdstuk 21

Opdrachten:

1. Formuleer drie gedragsregels die je van belang vindt voor een goede samenwerking met de leerlingen. Noem bij elk van die regels ook een uitzondering die je zou accepteren en beschrijf of je dat accepteren stilzwijgend zou doen of er iets over zou zeggen in de klas (en wat je zou zeggen).
2. Kijk naar de situaties in voorbeeld 30 (p. 218 in het boek). Schrijf bij elke situatie zo letterlijk mogelijk op wat je zou zeggen. Kijk daarbij nog even niet naar de voorbeeldreacties op de volgende pagina. Als je klaar bent, vergelijk dan jouw reacties met die op p. 219 en formuleer steeds de voor- en nadelen van jouw eigen reactie ten opzichte van die in het boek.
3. Bedenk voor jouw schoolvak een opdracht voor groepjes van vier leerlingen die voor de leerlingen aansprekend is en die ruimte laat voor een eigen invulling/creativiteit van elk groepje.

Aanwijzing voor opleiders:

Ook dit hoofdstuk leent zich goed voor rollenspelen. De opbrengst daarvan is meestal veel groter dan van alleen praten over de inhoud van het hoofdstuk. Immers, door uitgedaagd te worden om daadwerkelijke acties uit te voeren in de rol van leraar komen de studenten zichzelf meer tegen en

worden ze uitgedaagd om hun comfortzone te verleggen. Bovendien kan zo'n proces veel concrete handelingsaanwijzingen opleveren, dus do's en don'ts. Het is leerzaam om zo'n activiteit af te ronden met het door elke student laten kiezen van een concreet voornemen voor het eigen gedrag dat de student daadwerkelijk gaat toepassen in de praktijk. Het ligt voor de hand een korte reflectie te vragen na deze toepassing.

Een geschikte casus voor een rollenspel kan aansluiten bij de eerste alinea van par. 21.2 uit het boek. Laat de studenten een concrete situatie kiezen waarin zij met leerlingen zouden willen overleggen. Relevante vragen waarover zij eerst kunnen nadenken zijn:

- Waar gaat het overleg over? (wat is het onderwerp?)
- Welke ruimte willen zij de leerlingen geven en waar ligt hun grens?

Vervolgens kan een student de rol van de leraar nemen in een rollenspel. De medestudenten spelen daarbij de rol van leerlingen.

Bespreek de leraarsrol na, vooral kijkend naar sterke punten. Let niet alleen op helpende gedragsprincipes, maar ook op kernkwaliteiten van de 'leraar' die in deze situatie werden ingezet. Daarna kan een andere student de leraarsrol nemen, misschien bij een ander onderwerp, enzovoorts.

Hoofdstuk 22

Opdrachten:

1. Wat maakt voor jou het leraarsberoep aantrekkelijk? Waar doe je het voor?
2. Welke kernkwaliteiten van jou hebben hiermee te maken?
3. Stel dat een leerling bij jou komt voor hulp bij een opdracht. Schrijf drie zinnestjes op die je zou kunnen zeggen als je deze leerling eerst nog meer zelf aan het denken wilt zetten.

Aanwijzing voor opleiders:

De drie vragen hierboven lenen zich goed voor een bespreking in de studentengroep, nadat elk student eerst de eigen antwoorden heeft opgeschreven. (Dat kan eventueel vooraf als huiswerk opgegeven worden.) De bespreking kan plaatsvinden in subgroepen of in de hele groep, of allebei (dat wil zeggen eerst in subgroepen, daarna plenair). In het laatste geval vraag je bijvoorbeeld aan de studenten wat ze het mooiste voorbeeld vonden in de subgroep.

Hoofdstuk 23

Opdrachten:

1. Noem drie zaken die jou aanspreken in dit hoofdstuk en die voor jou aanleiding zijn om er bewust (meer) mee te gaan oefenen.
2. a. Wie heeft in jouw leven een stukje bijgedragen aan een positief zelfbeeld van jouzelf?
Hoe deed die persoon dat? (Als je niemand kunt bedenken, sta dan stil bij de vraag wat je meer had willen horen/krijgen.)
- b. Herken je dat je ditzelfde ook bij leerlingen doet of dat je het (meer) wilt gaan doen?

3. Bekijk op YouTube de video van Berthold Gunster over een casus waarin een leerling werd gepest. Noem twee algemene principes die je hieruit haalt en die jou vaker kunnen helpen als leraar.

Aanwijzing voor opleiders:

De vaardigheid om persoonlijke kwaliteiten (kernkwaliteiten) bij leerlingen te kunnen opmerken en benoemen is van groot belang voor de persoonlijke groei van de leerling én voor de relatie tussen de leraar en de leerling. Deze vaardigheid kan in de studentengroep geoefend worden.

Laat iedereen iets opschrijven over de volgende twee vragen:

1. Welke punten uit dit hoofdstuk spraken jou aan in het licht van jouw leraarschap?
2. Waar ben jij goed in als leraar?

Om beurten vertelt elke student(e) kort wat zijn/haar antwoorden zijn. De andere studenten worden uitgenodigd een kernkwaliteit te benoemen die zij hier-en-nu waarnemen in de student die aan de beurt is. Nadat drie of vier kernkwaliteiten zijn benoemd, krijgt de volgende student(e) de beurt. Let er als opleider op of de kernkwaliteiten ook echt 'binnenkomen' bij de student(e). Als die bijvoorbeeld zegt 'Ja, dat wist ik wel', vraag dan of de student de kracht van de kwaliteit ook daadwerkelijk in zichzelf kan voelen.

Hoofdstuk 24

Opdrachten:

1. Bedenk een situatie waarin een leerling met een probleem bij jou komt waar een deskundige wellicht beter bij kan helpen dan jij. Formuleer de voor- en nadelen van het onmiddellijk doorverwijzen van de leerling versus het eerst zelf met de leerling praten over het probleem.
2. Een leerling(e) van 16 jaar geeft je op verschillende manieren de indruk dat hij/zij jou erg leuk vindt. Op een dag blijft de leerling na afloop van de les nog even hangen in het lokaal terwijl de andere leerlingen weglopen. Dan zegt de leerling: 'Kunnen we niet eens een privé-afspraak maken?' Wat zeg je/doe je?
3. Welke kernkwaliteiten zet jij zelf in als je een taak niet leuk vindt, maar die wel tot een goed einde wilt brengen? Hoe zou je de ontwikkeling van dergelijke kwaliteiten bij leerlingen willen bevorderen?

Aanwijzing voor opleiders:

De drie vragen hierboven lenen zich goed voor een bespreking in de studentengroep, nadat elk student eerst de eigen antwoorden heeft opgeschreven. (Dat kan eventueel vooraf als huiswerk opgegeven worden.) Je kunt eventueel een student vragen om deze bespreking te leiden. Streef ernaar dat de studenten algemene richtlijnen voor leraarsgedrag destilleren uit de bespreking. Denk voor elk van de drie vragen aan een lijstje van ca. vier richtlijnen.

Hoofdstuk 25

Opdrachten:

1. Wat vind je de drie belangrijkste zaken die in een school goed geregeld moeten zijn om je optimaal gesteund te voelen in je ontwikkeling als leraar?
2. Wat is voor jou op dit moment het belangrijkste thema in je professionele ontwikkeling? Waar wil je beter in worden?
3. Om welke professionele vaardigheden gaat het bij je antwoord op vraag 2 (denk ook aan de beroepscompetenties voor het leraarschap) en welke kernkwaliteiten van jou zijn hierbij behulpzaam?

Aanwijzing voor opleiders:

De stap naar het gaan werken in een school (of daar een stage gaan doen) is voor de meeste studenten spannend. Het kan goed zijn om met de studenten te bespreken:

- a. wat dit spannend maakt;
- b. wat ze nodig hebben om zich gesteund te voelen;
- c. wat ze kunnen doen om die steun te krijgen.

Vervolgens kun je hen vragen om hoofdstuk 25 te lezen en er twee punten uit te halen die voor hen nieuw zijn, dat wil zeggen dat ze daar nog niet meteen aan gedacht hadden in het kader van het ingroeien in het leraarsberoep. Deze punten kunnen daarna plenair besproken worden.

Hoofdstuk 26

Opdrachten:

1. Kies uit dit hoofdstuk de twee belangrijkste punten waarvan je vindt dat je er meer aandacht aan moet besteden dan je je tot nu toe realiseerde.
2. Wat lijkt je het lastigst van het beginnend leraarschap?
3. Omdat je snel 'overspoeld' kunt raken door alle regels en gewoonten op de school, is het goed om erbij stil te staan wat jij *zelf* belangrijk vindt in je onderwijs. Wat is jouw belangrijkste ideaal als leraar? Waarom kies je voor het leraarsberoep? Waar wil je op focussen?

Aanwijzing voor opleiders:

Dit hoofdstuk roept bij studenten soms een gevoel op overweldigd te worden door de veelheid aan zaken waarmee ze geconfronteerd worden. Benadruk dat dit logisch is en dat het allemaal vanzelf zal gaan wennen. Maar leg ook uit dat het goed is om je dit allemaal tevoren te realiseren, zodat je optimaal voorbereid bent.

De drie vragen die hierboven staan kun je in de studentengroep bespreken, bijvoorbeeld na een bespreking in subgroepen. Per vraag kun je dan de meest belangrijke punten opvragen en eerst op een bord noteren, alvorens erop in te gaan. Vergeet niet om de studenten ook de mogelijkheid te bieden om vragen te stellen over het thema 'ingroeien in een school'.

Hoofdstuk 27

Opdrachten:

1. Kies een (klassen)situatie die je bezighoudt en waar je verder mee wilt komen.
 - a. Reflecteer hierover volgens de vijf stappen van het reflectiemodel (zie par. 27.2) en schrijf deze reflectie op.
 - b. Welke van de stappen van het reflectiemodel krijgen in jouw reflecties meestal veel aandacht en welke krijgen weinig aandacht?

2. Kies een recente (werk)situatie die als inspirerend ervoer, of in ieder geval een situatie waar je tevreden over bent. Ga vervolgens de verschillende ui-lagen langs en betrek daarbij niet alleen je denken, maar ook je gevoelens:

- a. Met wie had je te maken in deze situatie?
- b. Wat deed je?
- c. Wat zegt dat over wat jij kunt? (je vaardigheden)
- d. Wat was je overtuiging over de situatie?
- e. Wat was je zelfbeeld ('ik ben iemand die...') en hoe zag je jouw professionele rol op dat moment?
- f. Welk ideaal of welke waarde ligt daaronder?
- g. Welke kernkwaliteiten in jou kwamen in die situatie tot leven?

Sta er ten slotte bij stil of de ui-lagen met elkaar harmonieerden. Dat is waarschijnlijk het geval, want je ervoer de situatie als inspirerend of positief. In zo'n geval zijn de verschillende ui-lagen meestal goed op elkaar afgestemd.

(Deze opdracht is ontleend aan het boek *De kracht van reflectie*, hoofdstuk 5)

3. Bekijk de eerste drie tutorial-video's over reflectie op www.korthagen.nl/het-boek-de-kracht-van-reflectie en haal hier één of twee dingen uit die jou aanspreken en die je mee wilt nemen in jouw manier van reflecteren.

Aanwijzing voor opleiders:

Het leren reflecteren is een belangrijk onderdeel van de opleiding van leraren, dat echter soms tot problemen leidt. Studenten kunnen weerstand ontwikkelen tegen reflectie als ze in een keurslijf gedrukt worden en bijvoorbeeld herhaaldelijk reflectieverslagen moeten schrijven terwijl ze daar het nut niet van inzien. Het boek *De kracht van reflectie* gaat uitgebreid in op deze problematiek en op mogelijkheden om reflectie zinvol en aantrekkelijk te maken voor studenten. Op de bovengenoemde websitepagina over dit boek kunnen ook figuren, schema's en werkvormen gedownload worden.

De bovenstaande opdrachten lenen zich goed als ingang voor een bespreking met de studenten.

Het kan voor studenten inspirerend zijn om de tweede opdracht in tweetallen te doen. De ene student bevraagt dan de ander, waarna zij wisselen van rol.

Eén of meer van de tutorial-video's over reflectie (zie opdracht 3) kunnen in de hele groep getoond worden en aanleiding zijn voor een verdiepend groepsgesprek.

Hoofdstuk 28

Opdrachten:

1. Bespreek in een groepje een concrete werksituatie die je bezighoudt. Iemand anders in het groepje ondersteunt jouw reflectie door gebruik te maken van de stappen van het reflectiemodel (zie par. 27.2). Deze persoon krijgt daarna feedback op de manier van coachen. Hierna kun je wisselen van rol.
2. De tweede opdracht heet *Casusbespreking in een groep* en gaat een stap verder dan opdracht 1. De werkvorm komt uit het boek *De kracht van reflectie* en is geschikt voor een groep van drie tot zes collega's (of medestudenten). Een beschrijving van de werkvorm kan gedownload worden op www.korthagen.nl/het-boek-de-kracht-van-reflectie.
3. Kies uit par. 28.2 een idee dat je samen met een collega (of medestudent) gaat aanpakken en uitproberen in de klas, of bedenk zelf een ander idee dat jullie aanspreekt.

Aanwijzing voor opleiders:

Het is leerzaam en aantrekkelijk voor studenten als je als opleider niet alleen de nadruk legt op reflectie als individuele activiteit, maar vooral ook als groepsactiviteit. Bij het reflecteren in groepen of kleine groepjes is een duidelijke structuur van belang. Op de webpagina behorende bij het boek *De kracht van reflectie* (zie de link hierboven) kunnen zes gestructureerde werkvormen gedownload worden die in de opleiding benut kunnen worden om reflectie in subgroepen te bevorderen.

Hoofdstuk 29

Opdrachten:

1. Formuleer drie adviezen aan jezelf die helpen om bij leerlingen eigenaarschap te ontwikkelen over hun eigen leren en meer verantwoordelijkheid te nemen. Wat vraagt dit van jou?
2. Neem de zes onderwijskundige uitgangspunten op p. 327 van het boek als uitgangspunt en ontwerp één of meer lessen waarin deze uitgangspunten alle zes worden verwerkt. Voer dit ontwerp bij voorkeur ook uit en reflecteer daarop.
3. In par. 29.2 worden vier docenten beschreven (Albers, Bertels, Cadiz en Donkers).
 - a. Met de visie van welke van deze vier docenten voel je je het meest verwant?
 - b. Formuleer jouw eigen visie op het thema 'vrijheid en verantwoordelijkheid' in een tekstje van één tot drie zinnen.
 - c. Beschrijf ook of en hoe jouw visie aansluit bij de paragraaf 'Tussen verzorgen en loslaten' (p. 342-345).
 - d. Geef een concreet voorbeeld van de vertaling van jouw visie naar je handelen in de klas.

Aanwijzing voor opleiders:

De drie bovenstaande opdrachten lenen zich uitstekend voor een uitwisseling tussen de studenten waarin zij van elkaar kunnen leren.

Maar er is meer mogelijk. Durf je het aan om samen met je studenten te bekijken in hoeverre de zes onderwijskundige uitgangspunten op p. 327 van het boek terug te vinden zijn in jouw eigen

opleidingsonderwijs? Je kunt ook met hen bespreken hoe deze reflectie tot verbeteringen kan leiden. Je kunt er ook voor kiezen om met je studenten te bespreken hoe de thema's 'vrijheid en verantwoordelijkheid' en 'tussen verzorgen en loslaten' een rol spelen in de relatie die je als opleidingsdocent met jouw studenten hebt. Let erop dat dit niet alleen een cognitief gesprek wordt, maar dat er aandacht is voor gevoelens en wensen, van de studenten en van jouzelf. Uit deze besprekingen kunnen conclusies getrokken worden (en kort samengevat worden) die de studenten vervolgens verbinden met de lessen die zij zelf (gaan) geven.

Hoofdstuk 30

Opdrachten:

1. Blik terug op een situatie waarin je in een groepje collega's (of studenten) samen aan het leren was rond een bepaald thema. In par. 30.2 worden de elementen van het VAARDIG-model verbonden met 'samen leren'. Ga na welk van deze principes je herkent in de door jou gekozen situatie. Ga ook na welke principes tot een verbetering van het 'samen leren' zouden kunnen leiden.
2. Zie je een congruentie tussen de manier waarop jouw eigen reflectie wordt bevorderd in de opleiding en de manier waarop jij als leraar de reflectie van leerlingen bevordert? Zijn er ook moeilijkheden die bij het leren reflecteren optreden, zowel in je eigen leerproces als bij het leren van leerlingen?
3. Welk thema of aandachtspunt vind jij zo belangrijk dat het op alle niveaus in de school aandacht zou moeten krijgen, dat wil zeggen in de contacten tussen de schoolleiding en de docenten, in de samenwerking tussen de docenten onderling en in de lessen aan leerlingen?

Aanwijzing voor opleiders:

Idealiter ontwerp je als opleider een stuk opleidingsonderwijs waarin de studenten samen leren met gebruikmaking van de elementen van het VAARDIG-model. Het is dan belangrijk om vooraf duidelijk te maken dat dit de bedoeling is, halverwege het proces een reflectiemoment in te bouwen om te kijken of de principes werkzaam zijn, en na afloop te bekijken wat van de ervaring te leren is over het proces van 'samen leren met collega's'.

We zijn nu bij het laatste hoofdstuk gekomen. Wellicht heb je met de studenten het hele boek doorgenomen of misschien een deel daarvan. Een leuke afrondingsopdracht is dat elke student een tekstje van één tot vier zinnen uit (een aangewezen deel van) het boek kiest die hem of haar bijzonder aanspreken. Om beurten leest elke student dit tekstje voor en legt uit waarop hij/zij dit fragment gekozen heeft.